

Andriy Chutkyi. Natives of Podolia in the walls of the Kyiv Commercial Institute (new materials for Podolia history beginning of XX centuries). The article explores undiscovered page that links Podolia and Kyiv in the beginning of XX century – activities in the Kyiv Commercial Institute, which became the first national University of Economics, organization of immigrants from Podolia – Podolsk brotherhood functioned at the Institute from November 1910 to July 1914. So, it is established that among the leadership (and, consequently, the total mass of the members) Podolsk community was initially dominated by representatives of the Jewish nation, but in 1912 they pushed back the Ukrainians, among which, in particular, there was V. Svidzinsky, who was Secretary of Podolsk fraternities in 1912–1913. At the same time Podolsk fraternities remained multinational and membership in it was not ethnic origin or religious affiliation, and contact with Podolia.

A content analysis of the Charter Podolsk community and the change that has demonstrated the increasing role of the economic factor in its activities, and with it the confidence of the members of the brotherhood in its continued long-term existence that suggests the success and necessity of the existence of this organization. Consequently, the fact of his sudden liquidation in the summer of 1914 (as the majority of such organizations) – was a result of the strengthening of the reactionary tendencies in the politics of the Russian Empire in the beginning of the First World War.

It was found that the activity of Podolsk community was identical with the activities of other student communities that existed in the Kyiv Commercial Institute and consisted in obtaining funds to meet the material needs of its members. Thus Podolsk fraternity has implemented measures to obtain funds particularly active in the last year and a half of its existence (different from other communities of students of the Institute).

Also presents unknown facts from the biography of I. V. Luchitskyi and V. E. Svydzinskyi today associate with the Kyiv Commercial Institute deepen the overall context of the study of the life path of those outstanding personalities of Ukrainian science and culture.

Key words: *history of Ukraine of the XX century, the Kyiv commercial Institute, personal style, Podolsk fraternity, student fraternities.*

Отримано: 20.05.2015 р.

УДК 94(477.43)«1913/1914»

Тимофій Герасимов

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ У ПЕРЕДДЕНЬ ТА НА ПОЧАТКУ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Тимофій Герасимов. Кам'янець-Подільський у переддень та на початку Першої світової війни. На основі неопублікованих архівних документів, періодичної преси та мемуарної літератури зроблено спробу відтворити повсякденне життя м. Кам'янець-Подільського в переддень та на початку Першої

світової війни.

Акцентовано увагу на вплив географічного чинника на соціально-економічний розвиток подільського губернського центру, а також на активізацію діяльності російських, турецьких та австро-угорських спецслужб у передвоєнну добу.

Висвітлено сприйняття городянами початку війни. З'ясовано обставини захоплення міста військами Австро-Угорщини та особливості життя місцевого населення під час короткотривалої окупації в серпні 1914 р. Розглянуто негативний вплив початкового періоду «Великої війни» на продовольче становище міста та розвиток його інфраструктури.

Ключові слова: Перша світова війна, Кам'янець-Подільський, повсякденність, окупація, інфраструктура, продовольство.

Тимофей Герасимов. Камене́ц-Подольский накануне и в начале Первой мировой войны. На основе неопубликованных архивных документов, периодической печати и мемуарной литературы предпринята попытка воссоздать повседневную жизнь г. Камене́ц-Подольского накануне и в начале Первой мировой войны.

Акцентируется внимание на влиянии географического фактора на социально-экономическое развитие подольского губернского центра, а также на активизацию деятельности российских, турецких и австро-венгерских спецслужб в предвоенный период.

Освещено восприятие горожанами начала войны. Выяснены обстоятельства захвата города войсками Австро-Венгрии и особенности жизни местного населения во время кратковременной оккупации в августе 1914 г. Рассмотрены отрицательное влияние начального периода «Великой войны» на продовольственное положение города и развитие его инфраструктуры.

Ключевые слова: Первая мировая война, Камене́ц-Подольский, повседневность, оккупация, инфраструктура, продовольствие.

З усіх українських губернських міст, що на початку ХХ ст. входили до складу Російської імперії, Кам'янець-Подільський знаходився найзахідніше. Перебування в безпосередній близькості до кордону з Австро-Угорщиною багато в чому зумовило специфіку життя його мешканців як напередодні, так і на самому початку Першої світової війни.

Станом на сьогодні у фаховій літературі історія Кам'янця-Подільського в 1913–1914 рр. досліджена фрагментарно. У відомій радянській багатотомній енциклопедії «Історія міст і сіл Української РСР»¹ та праці С. Єсюніна² охарактеризоване становлення міської інфраструктури напередодні Першої світової війни. Щодо висвітлення перших воєнних місяців варто виокремити наукову розвідку В. Волковинського³ та дисертаційне дослідження П. Кліщинського⁴.

Мета даної статті полягає у висвітленні на основі неопублікованих архівних документів, періодичної преси та мемуарної літератури повсякденного жи-

ття Кам'янця-Подільського в переддень та на початку Першої світової війни.

У передвоєнні роки Кам'янець-Подільський, попри статус губерньського центру, перебував далеко не на провідних ролях в економічному розвитку подільського регіону, відстаючи від Вінниці, Проскурова й навіть Дунаєвця. Головними стримуючими чинниками для збільшення обсягів промисловості та торгівлі була віддаленість від залізниць та, як писала влітку 1913 р. місцева газета «Подільянин», «нерухливість та інертність міських верховодів». Про останнє переконливо свідчила, наприклад, відсутність в 50-тисячному місті бодай одної карети «швидкої допомоги»⁵. До того ж в останній мирний рік Кам'янець аж ніяк не міг похвалитися рівнем свого благоустрою, оскільки можливості місцевої електростанції та водогону задовольняли потреби далеко не всього міського населення, особливо – незаможних верств⁶.

Втім, перша половина 1914 р. для розвитку Кам'янця-Подільського виглядала багатообіцяючою. Прокладення залізничної лінії від Проскурова до міста, що йшло посиленням темпом, вселяло оптимізм міській владі. Відповідний настрій панував на засіданні кам'янецької думи, що відбулося 4 березня. На зібранні гласних з приводу будівництва залізниці заявлялося, що таким чином «Кам'янець долучиться до життя іншого культурного світу й отримає можливість завоювати собі в губернії те місце, яке по праву йому належить, як культурному та адміністративному центру. (...) Намічаються усі симптоми грядущого швидкого розвитку». За словами одного з присутніх, місто вже реагувало на можливе приєднання до залізничної мережі зростанням кількості міського населення, пожвавленням торгівлі й промисловості, «розростанням в усі сторони». Далі на засіданні обговорювали питання розробки проекту розширення водогону та будівництва каналізації. Згідно з ним, перший мав бути розрахований на 75 тис. населення, а довжина мережі другої – скласти 30 верст. Ураховуючи те, що для здійснення модернізації міського благоустрою потребувалися чималі кошти, місту вдалося домовитися про отримання позики в Лондоні на суму 2 млн. руб. на умовах оплати 5,25 % річних та погашення суми боргу протягом 60 років⁷.

Хоча життя Кам'янця-Подільського на початку 1910-х рр. відбувалося під мирним небом, місцевий ринок та населення певною мірою відчували на собі наслідки військових конфліктів, у яких Російська імперія не брала участі. У травневому номері за 1913 р. газети «Подільянин» повідомлялося про шкоду місцевому населенню, завдану Другою Балканською війною. Зокрема, мова йшла про те, що наслідком поразки Болгарії стало зникнення з базарів болгарських продавців зелені, що зазвичай недорого просили за свій товар. Цим скористалися місцеві садівники, які втричі підвищили ціни⁸. З іншого боку, затишшя на Близькому Сході стимулювало активізацію будівельних робіт у місті⁹.

З наближенням війни спокій в прикордонному губерньському місті дедалі більше ставав ілюзорним. Усе частіше в місцевій пресі з'являлися повідомлення про арешти шпигунів. Так, у лютому 1913 р. газета «Поділья» лісопромисловця А. Фрідмана, арештованого раніше на кордоні за підозрою в шпигун-

стві¹⁰. У лютому 1914 р. сповіщалося про затримання в Кам'янці-Подільському австрійських підданих Клінгера та Шехтера, яких, знову таки, звинувачували у шпигунській діяльності¹¹. Водночас об'єктами для ретельної перевірки стали місцеві турецькі пекарні. Згідно даних російської контррозвідки, випікання хліба слугувало лише прикриттям для шпигунської діяльності власників пекарень. Підозри у співпраці з іноземною агентурою падала і на місцевих євреїв. Зокрема, на початку 1914 р. до жандармського управління надійшло повідомлення про подібну діяльність утримувача кам'янецької земської поштової станції, єврея з національністю¹².

Після оголошення загальної мобілізації 30 липня 1914 р. життя в донедавна спокійному 50-тисячному місті завирувало. Увечері наступного дня на Новому бульварі зібралася група інтелігенції з національними прапорами й почала співати народний гімн «Боже, царя храни». Далі група маніфестантів, до якої постійно приєднувалися городяни, вирушила до будинку подільського губернатора та редакції газети «Подільський». Під час ходи лунали патріотичні пісні та вигуки «ура»¹³.

За даними місцевої преси, «мобілізація відбулася у вражаючому порядку, тих, що не явилися, не було»¹⁴. Однак не всі мешканці міста піддалися загальній ейфорії. Серед противників війни був відомий подільський земський діяч В. Приходько. У своїх спогадах він відверто зізнавався, що не бачив у війні жодного сенсу, підтверджуючи свій пацифістський світогляд словами про те, що йому «всьяке вбивство, насильство <...> глибоко чужі й противні». Від мобілізації його врятував поставлений напередодні війни діагноз міокардиту та знайомство з лікарем К. Солухою, що саме тоді працював на призовному пункті¹⁵.

Через прикордонне розташування Кам'янця-Подільського в перші дні війни розпочалася евакуація на схід частини губернських установ та банків. Помітно зменшилася кількість населення¹⁶.

Зовсім скоро побоювання щодо окупації Кам'янця справдилися. 15 серпня 1914 р. поблизу міста поліція затримала пошкоджений австрійський аероплан із двома льотчиками, що здійснили вимушену посадку¹⁷. Поява літального апарату з очевидною розвідувальною метою не віщувала для Кам'янця-Подільського нічого доброго. Уже за два дні австро-угорські війська, скориставшись незначною кількістю частин російської армії в Подільській губернії, розгорнули наступ в напрямку міста. Губернський центр мали захищати 7 рот ополченців, які однак відступили без бою¹⁸. Відсутність достатньої інформативної бази робить триденну окупацію Кам'янця-Подільського (17–19 серпня 1914 р.) одним із найзагадковіших епізодів початку Першої світової війни в історії України.

За словами однієї кам'янчанки, що в серпні того року опинилася в Москві й дала місцевій пресі інтерв'ю, австрійські війська, підійшовши до міста зробили, за їхнім звичаєм, кілька холостих пострілів. У відповідь з боку Кам'янця пролунало кілька рушничних залпів. Австрійці прийняли це за виклик та роз-

почали бомбардування міста з гармат, допоки на пожежній каланчі вони не помітили білий прапор. Австрійські війська припинили стрільбу. Однак, після того, як оборонці міста, які, скориставшись затишшям, знову відкрили вогонь, вбили лейтенанта австро-угорської армії¹⁹, вони знову розпочали уже значно потужніший, артобстріл. Того дня було випущено до 200 снарядів. Руйнувань зазнали 37 будівель, серед яких – Собор та більша частина урядових закладів. 4 мешканців міста загинули, 3 отримали поранення²⁰.

Згідно тієї ж розповіді, в помсту за смерть лейтенанта, командувач австро-угорськими військами наказав знищити Кам'янець разом із його мешканцями. Однак офіцери відмовилися виконувати його явно злочинний наказ та обмежитись лише збором з міського населення 200 тис. руб. Контрибуції. Гроші мали доставити до ранку 18 серпня. Кам'янецький нотаріус А. Загорський, який втік з міста ще під час його бомбардування, перебуваючи в Одесі, стверджував, що населенню вдалося зібрати лише 10 тис. руб. Решту вирішили віддати речами, для чого спеціальні уповноважені цілу ніч ходили по будинках. Налякані кам'янчани давали коштовності й навіть звозили до міської управи подушки. Місцеві церкви, костели та синагоги віддали своє начиння. Щоправда, останнє австрійці одразу повернули. 18 серпня населення Кам'янця, затамувавши подих, очікувало на повернення до міста депутації, відправленої до австрійського командування із зібраною контрибуцією. Загальний настрій був панічним, говорили про ймовірне поголовне винищення населення міста. Однак на великий подив городян, контрибуція була повернута. Іноземні офіцери аргументували це тим, що було доведено непричетність мирних мешканців у смерті їхнього лейтенанта²¹. Втім, генерал О. Брусилов у своїх спогадах висловив сумніви щодо благородності австрійців, пояснивши повернення контрибуції їхнім прагматичним розрахунком на аналогічні дії російських військ по відношенню до галицьких міст²².

Ставлення місцевих мешканців до «непроханих гостей» було неоднозначним. Для частини населення страх за своє життя поєднувався з природною цікавістю до австрійських військових, серед яких були, зокрема, й галицькі українці²³. У розповіді кам'янецького лікаря журналістам столичної газети «Речь» про пережиту окупацію (вересень 1914 р.) зазначалося: «Дивно було себе відчувати в цьому ворожому таборі, в якому з усіх боків було чути польську, малоросійську та якусь ломану російську мову»²⁴. Не обійшлося, звісно, й без фактів колабораціонізму. Згідно доповіді підполковника Подільського губерньського жандармського управління з окупантами охоче співпрацювали місцеві євреї, які нібито влаштували їм урочистий прийом та відкрито висловлювали симпатії. Допомога насамперед полягала в наданні інформації щодо місцезнаходження казенного майна, залишеного російськими військами під час відступу, та, власне, самих солдатів. Останніх одразу розшукували по міським квартирам, оскільки припускали, що городяни могли їх переховувати в себе. Жодного військового знайти так і не вдалося²⁵. Вже після звільнення міста кам'янецькими колабораціоністами зацікавилися царські спецслужби. Серед

них, наприклад, було подружжя Мовшевих, яке нібито 17 та 18 серпня пригостило в себе на квартирі трьох австрійських офіцерів, надаючи необхідну для них інформацію²⁶.

Наступ російської армії і її перехід через Збруч змусив австро-угорські війська залишити 19 серпня Кам'янець-Подільський²⁷. Городяни зажили в атмосфері типового прифронтового міста.

У пресі набирала обертів військова пропаганда. Переважно все зводилося до обґрунтування важливості перемоги у війні та поширення антинімецьких настроїв. В одному з вересневих номерів газети «Подолія» (1914 р.) писалося: «Всі ми повинні знати та вірити, що священна війна, яка для нас розпочалася, потребує найвеличніших зусиль і, може бути, небувалого самопожертвування»²⁸. Власне війна розглядалася крізь призму історичного протистояння між слов'янською та германською цивілізаціями²⁹. Пропагувалася ідея месіанства: «Очікується прихід слов'янства, щоб відродити Європу, запровадити принцип всесвітнього братства й царства Христового на землі»³⁰. Формувався образ ворога, якого наділяли найгіршими людськими вадами: жорстокістю, підступністю, розбещеністю тощо. У вересні 1914 р., наприклад, кам'янчани мали можливість прочитати в місцевій газеті про те, як у бельгійському місті Вілворді німецькі військові підпалили шпиталь³¹. У тому ж номері читачів жахали тим, що німці нібито завжди добивають та грабують поранених росіян, а вбитим розрізають животи та виймають нутроці³².

Тоді ж власники магазинів та різних торгівельних закладів почали знімати вивіски з написами «Німецький готель», «Берлінський магазин» та ін., замінюючи їх на назви російських та французьких міст. Підприємства, що носили називалися «Петербурзькі» перейменовували на «Петроградські»³³.

Поширювалися заклики про особистий внесок у майбутню перемогу. На початку жовтня при місцевій Громаді сестер милосердя відкрилися короткострокові курси. Мінімальний вік слухачів складав 20 років³⁴. Із сестер милосердя формували загони та відправляли на фронт³⁵. Водночас у Кам'янці-Подільському увійшло в моду робити благодійні пожертвування на користь поранених учасників бойових дій. З цією метою наприкінці 1914 р. у Пушкінському народному домі влаштовувалися спектаклі із відповідними відрахуваннями прибутку від продажу квитків, а власник кінотеатру Ш. Зінківський безкоштовно демонстрував у місцевому лазареті фільми³⁶.

Негативним чином вплинула на продовольчий ринок Кам'янця успішна літня кампанія російської армії, внаслідок якої була окупована сусідня з Подільською губернією Галичина. У вересні 1914 р. до міста почали масово приїздити галицькі селяни для закупівлі більш дешевих продуктів харчування³⁷. Кам'янецькі торгівці та подільські селяни, намагаючись використати чудову можливість заробити великі гроші на суттєвій різниці в цінах, розпочали вивезення продовольчих товарів у західному напрямку. Продукти в місті одразу подорожчали³⁸. Туди ж заради обіцяних непоганих заробітків щоденно стали виїжджати місцеві робітники³⁹.

Неприємним, але цілком очікуваним для кам'янецької влади, стало рішення, прийняте в жовтні 1914 р. начальником головного управління по справам місцевого господарства, щодо необхідності скасування запланованої напередодні війни позики на вдосконалення міського благоустрою. Проект мав бути відкладений до настання мирного часу⁴⁰. Натомість наприкінці 1914 р. місто все ж таки дочекалось відкриття залізничного сполучення⁴¹.

Таким чином, 1913–1914 рр. можна вважати особливим періодом історії м. Кам'янця-Подільського. Розташування міста безпосередньо біля кордону з Австро-Угорщиною та у відносній близькості до балканських країн створило в ньому особливу передвоєнну атмосферу. Місто перетворилося на арену боротьби між російськими, австрійськими та турецькими спецслужбами. Географічний чинник негативно вплинув і на економічний розвиток подільського губерньського центру, оскільки він вилився в зволіканні уряду Російської імперії із будівництвом залізниці, з огляду на військово-стратегічні міркування, а також призвів до триденної окупації Кам'янця-Подільського австро-угорськими військами вже за кілька тижнів після початку війни. Перша світова, крім іншого, завадила модернізації міської інфраструктури.

Водночас хронологічні рамки цієї статті не дають можливості висвітлити вплив «Великої війни» на повсякденне життя Кам'янця в 1915–1917 рр., а тому перспективи подальших досліджень проблеми є очевидними.

Примітки:

¹ Історія міст і сіл Української РСР: Хмельницька область / Тронько П. Т. (гол. гол. редкол.). – К.: Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1971. – 707 с.

² Єсюнін С. М. Благоустрій та створення міської інфраструктури у містах Подільської губернії у другій пол. XIX – на поч. XX ст. / С. М. Єсюнін // Матеріали XIII Подільської історико-краєзнавчої конференції / [редкол.: О. М. Завальнюк, В. І. Войтенко, Л. В. Баженов (відп. ред.) та ін.]. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2010. – С. 323–336.

³ Волковинський В. М. Бойові дії на українських землях у роки Першої світової війни / В. М. Волковинський // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. – К.: Інститут Історії України, 2004. – Вип. IV. – С. 52–69.

⁴ Кліщинський П. В. Правобережна Україна в роки Першої світової війни: соціально-економічний та громадсько-політичний аспекти (1914 – лютий 1917 рр.): дис. ... канд. істор. наук: 07.00.01 / Павло Володимирович Кліщинський. – Кам'янець-Подільський, 2010. – 253 с.

⁵ Городские заметки // Подолянин. – 1914. – 28 июня. – С. 3.

⁶ Історія міст і сіл Української РСР: Хмельницька область. – С. 307.

⁷ Державний архів Хмельницької області (далі – ДАХМО). – Ф. 409. – Оп. 1. – Спр. 437. – Арк. 2, 4зв.

⁸ В этом году... // Подолянин. – 1913. – 26 июня. – С. 3.

⁹ Балканская война... // Подолянин. – 1913. – 19 мая. – С. 3.

¹⁰ Задержанный австрийскими властями... // Подолянин. – 1914. – 8 февраля.

ля. – С. 4.

¹¹ В Каменце задержаны... // Подолія. – 1914. – 23 февраля. – С. 4.

¹² Центральний державний історичний архів України, м. Київ. – Ф. 1335. – Оп. 3. – Спр. 123. – Арк. 111.

¹³ Манифестация в Каменце // Подолія. – 1914. – 20 июля. – С. 3.

¹⁴ Письмо из Подолии // Южная копейка. – 1914. – 1 августа. – С. 2.

¹⁵ Приходько В. Під сонцем Поділля: спогади. Ч. 2. / Віктор Приходько; упорядники і автори передмови Ю. Легун, О. Кравчук. – Вінниця : ТОВ «Консоль», 2011. – С. 146.

¹⁶ Письмо из Подолии // Южная копейка. – 1914. – 1 августа. – С. 2.

¹⁷ ЦДІАК. – Ф. 301. – Оп. 2. – Спр. 131. – Арк. 139.

¹⁸ Волковинський В. М. Вказ. праця. – С. 26.

¹⁹ Возвращённая контрибуция // Жизнь Волыни. – 1914. – 21 августа. – С. 2-3.

²⁰ ЦДІАК. – Ф. 301. – Оп. 2. – Спр. 131. – Арк. 184.

²¹ Набег австрийцев на Каменец-Подольск // Жизнь Волыни. – 1914. – 19 августа. – С. 2.

²² Брусилов А. А. Мои воспоминания. – М.: Военное издательство народного комиссариата вооружённых сил Союза ССР, 1946. – С. 77.

²³ Історія міст і сіл Української РСР: Хмельницька область. – С. 308.

²⁴ Австрийцы в Каменец-Подольске (Из записной книжки врача) // Жизнь Волыни. – 1914. – 28 августа. – С. 4.

²⁵ Набег австрийцев на Каменец-Подольск // Жизнь Волыни. – 1914. – 19 августа. – С. 2.

²⁶ ЦДІАК. – Ф. 301. – Оп. 2. – Спр. 131. – Арк. 173, 184, 366.

²⁷ Брусилов А. А. Вказ. праця. – С. 77.

²⁸ Война и наше духовенство // Подолія. – 1914. – 14 сентября. – С. 1.

²⁹ Николай Руднев / Цивилизация и прогресс // Подолія. – 1914. – 15 октября. – С. 1.

³⁰ Будущее принадлежит славянству // Подолія. – 1914. – 31 декабря. – С. 1.

³¹ Отголоски войны // Подолія. – 1914. – 14 сентября. – С. 3.

³² Подвиги русских и жестокости немцев // Подолія. – 1914. – 14 сентября. – С. 3-4.

³³ Содержатели магазинов // Подолія. – 1914. – 14 сентября. – С. 4.

³⁴ При Каменец-Подольской Общине... // Подолія. – 1914. – 17 сентября. – С. 4.

³⁵ Кліщинський П. В. Вказ. праця. – С. 160.

³⁶ Местная хроника // Подолянин. – 1914. – 30 декабря. – С. 3.

³⁷ В Каменец приезжают... // Подолія. – 1914. – 17 сентября. – С. 4.

³⁸ Министерством торговли и промышленности выяснено... // Подолія. – 1914. – 19 декабря. – С. 4.

³⁹ Ежедневно наблюдается... // Подолія. – 1914. – 24 сентября. – С. 4.

⁴⁰ ДАХМО. – Ф. 409. – Оп. 1. – Спр. 437. – Арк. 2, 4зв.

⁴¹ С 20-го декабря... // Подолія. – 1914. – 14 декабря. – С. 4.

Tymophiy Gerasymov. Kamyanets-Podilskiy on the eve and at the beginning of World War I. The attempt of daily life recreation in Kamyanets-Podilskiy on the eve and the beginning of World War I on the base of unpublished archives documents, press and memoirs literature is undertaken.

The attention to the influence of geographic factor on social-economic development in Podilskiy province center and activization of Russian, Turkey and Austrian-Hungarian special service is accented.

The perception of the beginning of World War I by the citizens is elucidated. The circumstances of town seizure by Austrian-Hungary troops and local population life peculiarities during the occupation of short duration in August, 1914 are made clear. The negative influence of the beginning of «Big War» on product situation in the town and the development of its infrastructure is examined.

Key words: World War I, Kamyanets-Podilskiy, daily life, occupation, infrastructure, foodstuff.

Отримано: 17.10.2015 р.

УДК 94(477.4) «1905/1907»

Світлана Оліпер

УЧАСТЬ ПОЛЯКІВ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ В ПОДІЯХ РЕВОЛЮЦІЇ 1905–1907 рр.

Світлана Оліпер. Участь поляків Правобережної України в подіях революції 1905–1907 рр. Стаття присвячується 110-й річниці початку революції 1905–1907 рр. у Російській імперії і, зокрема в Правобережній Україні. На основі використання досягнень української та зарубіжної історіографії з цієї проблеми та масиву документів фондів правоохоронних відомств самодержавного режиму, що зберігаються в Державному архіві Російської Федерації у Москві, Центральному державному історичному архіві України у м. Києві та Державному архіві Хмельницької області, в ній досліджуються і узагальнюються факти участі представників польської меншини Київщини, Волині й Поділля в революційних подіях того часу.

Абсолютна більшість панських землеволодінь, у тому числі польських, у 1905–1907 рр. опинилася у вирі селянських страйків, погромів, перерозподілів, в яких брали солідарну участь також низи (селяни, міщани, сільськогосподарські робітники) польського населення, тоді як верхівка польської меншини прагнула до угодовства з російським самодержавством. Демократичні верстви польської меншини виступили в революції на боці трудящих без різниці національностей за повалення самодержавного устрою, конституційні права і свободи та соціальну